

Avdiovizualni avtorji

in kolektivno upravljanje
njihovih pravic v Evropi

Society of
Audiovisual
Authors

Združenje avdiovizualnih avtorjev

Filmski in TV scenaristi, režiserji ter ostali soavtorji so bistvo ustvarjalnega procesa v avdiovizualni industriji, a njihov pravno-ekonomski položaj se od države do države močno razlikuje.

Nujno je, da se avdiovizualnim avtorjem povsod po svetu prizna status »avtorja«, s tem pa tudi: avtorstvo, avtorski honorar in kolektivno upravljanje. Več kot je zagotovljeno z zakonom, bolje je za avtorje, ki kot posamezniki nimajo pogajalske moči, pa tudi za kolektivne organizacije, ki zanje uveljavljajo pravice.

Avtorstvo

Priznanje avtorstva na ustvarjenih delih je prvo, kar soavtorji potrebujejo. V Evropski uniji so scenarist, režiser ter skladatelj izvirne glasbe obravnavani kot glavni soavtorji avdiovizualnega dela.

Nanje se sklicuje določitev trajanja avtorske pravice (70 let po smrti zadnjega izmed njih). Njim se priznavajo izključne pravice reproduciranja, priobčitve javnosti ter distribucije.

Avtorski honorarji

Scenaristom in režiserjem zagotavlja preživetje in karierno pot dvoje: da so plačani za opravljeno delo in da prejemajo avtorske honorarje za filme in serije, ki so jih soustvarili in so nam po vsem svetu dostopni na različnih medijih.

Pomen avtorske pravice je, da jim priznava tako vlogo in talent v ustvarjalnem procesu kot tudi moralne in materialne pravice. Avtorski honorarji so nujni, saj ne pomagajo le plačati življenjskih stroškov med že dokončanim in prihajajočim filmom, ampak avtorju omogočajo razvoj novih izvirnih projektov.

Kolektivno upravljanje

S članstvom v kolektivni organizaciji (KO) si avtorji zagotovijo poplačilo iz naslova tistih vrst uporabe svojih del, kjer sami ne morejo uveljaviti svojih pravic nasproti uporabnikom.

Delo KO regulira [Direktiva 2014/26/EU Evropskega parlamenta in Sveta o kolektivnem upravljanju](#), ki v okviru EU harmonizira minimalne zahteve pri pravicah imetnikov, upravljanju, preglednosti ter odgovornosti KO.

V poročilu za leto 2021 o uveljavljanju te direktive v praksi Evropska komisija ugotavlja, da KO z nalogami, ki jih opravljajo, [pozitivno vplivajo](#) tudi na imetnike pravic in uporabniški trg.

»Lovimo zadnji vlak, da se vkrcamo na kompozicijo držav, ki razumejo in spoštujejo ustvarjalnost ter s primerno zakonodajo ustrezno ščitijo ustvarjalce. Zagotoviti moramo najboljše možne pogoje, da kot družba omogočimo razcvet avdiovizualne produkcije, ki je izjemno pomemben kulturni in gospodarski dejavnik.«

Klemen Dvornik

režiser

Zakonodaja, ki ščiti

Avdiovizualnim avtorjem določila o pogodbeni svobodi ne koristijo. Da dobijo nadomestilo za uporabo svojih del, morajo pravice prenesti na producente, torej so v podrejenem položaju. [Direktiva o avtorski in sorodnih pravicah na enotnem digitalnem trgu](#) iz leta 2019, t. i. Copyright 1 direktiva, poudarja, da potrebujejo avtorji zakonsko zaščito, s katero bi polno uveljavili svoje pravice.

Zakonodajalci po vsem svetu morajo izboljšati pravno okolje svojih držav in doseči učinkovito zaščito ter poplačilo avdiovizualnih avtorjev za uporabo njihovih del.

Na ta način bodo države lahko privabile in obdržale svoje najboljše avtorje. Taki ukrepi bi spodbudili ustvarjanje izvirnih kakovostnih del, ki lahko konkurirajo na globalnem trgu.

[Zakonodaja v več evropskih državah dokazuje](#), da zakonsko priznanje neodpovedljivih pravic do nadomestila za avdiovizualne avtorje, ki se uveljavljajo kolektivno, nikakor ne ovira, temveč celo spodbuja rast industrije.

»Slovenski scenaristi in režiserji se v družbi evropskih kolegov mnogokrat počutimo kot luzerji. Slovenija mora zato pri implementaciji slediti namenu direktive in zaščititi najšibkejši člen v verigi ustvarjanja – soavtorje in igralce. Država mora najti najustreznejši način, da jih zaščiti, in vsaj v Sloveniji je to prav gotovo kolektivno upravljanje naših pravic.«

Urša Menart

režiserka in scenaristka

Španija

Španski zakon o avtorski pravici v 90. členu priznava avtorjem pravico do nadomestila za uporabo njihovih del od uporabnikov, ki ta dela izkoriščajo, neodvisno od pogodbe, ki so jo podpisali s producentom. Ta pravica je neodtujljiva, neodpovedljiva in kolektivno upravljana preko skupnih sporazumov z vsemi uporabniki, ki izkoriščajo avdiovizualna dela.

Italija

Italijanski zakon o avtorski pravici v 46.b členu priznava avtorjem, ki prenesejo svoje pravice radiodifuznega oddajanja na producenta, pravico do pravičnega nadomestila od radiodifuznih organizacij za vse oblike uporabe njihovih del, ki spadajo med priobčitev javnosti. Za vse ostale oblike uporabe avdiovizualnega dela imajo avtorji neodpovedljivo pravico do pravičnega nadomestila za vsako dejanje uporabe, ki ga plača tisti, ki izvaja izkoriščanje pravic. KO se pogajajo za to nadomestilo, ga zbirajo in delijo.

Poljska

Poljski zakon o avtorski pravici v 70. členu priznava soavtorjem avdiovizualnih del pravico do sorazmernega in pravičnega nadomestila za uporabo njihovih del v kinematografih, na televiziji in ob izposoji. Uporabniki to nadomestilo izpogajajo, določijo in plačajo preko KO.

Estonija

Estonski zakon o avtorski pravici v 14.6 členu navaja, da avtorji avdiovizualnih del po prenosu svojih materialnih pravic na producenta obdržijo neodpovedljivo pravico do pravičnega nadomestila s strani radiodifuzne organizacije ali katerega koli drugega uporabnika avdiovizualnega dela.

Francija, Belgija in Švica

Kombinacija močnih pravnih načel ter prostovoljnega kolektivnega upravljanja omogoča avdiovizualnim avtorjem prejemanje honorarjev za uporabo njihovih del na mnogih medijih, vključno z radiodifuznim oddajanjem, retransmisijo ter storitvami na zahtevo.

4 temelji dobre zakonodaje

1

Pravica do nadomestila

Avtorji prenesejo svoje pravice na producenta, preden je avdiovizualno delo narejeno, torej preden je ugotovljena njegova vrednost. To preprečuje kakršno koli oceno vrednosti avtorskih pravic v produkcijski fazi. Ker so avtorji v produkcijski fazi plačani samo za svojo storitev, bi morali obdržati pravico do sorazmernega nadomestila, ki se lahko ovrednoti šele v fazi uporabe dela.

2

Neodpovedljiva in neodtujljiva pravica

Posamezni avtorji so v šibkem pogajalskem položaju. Edino zagotovilo, da bodo dejansko prejeli pravično nadomestilo za dejansko uporabo svojih del, je v neodpovedljivosti in neodtujljivosti te pravice.

Nadomestilo plača končni uporabnik

Pot izkoriščanja avdiovizualna dela je dolga, mednarodna in vključuje mnoge posrednike. Da bi proces tekel enostavno in učinkovito, morajo avtorje poplačati končni uporabniki, tj. ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev, ki delo dejansko dajejo na voljo javnosti.

3

Kolektivno izpogajano in uveljavljano

Končni uporabniki se ne bodo hoteli pogajati z na tisoče posameznih avtorjev. Tako pravično nadomestilo bi moralo biti izpogajano preko reprezentativnih združenj avtorjev, kot so KO, da se zagotovi njegovo učinkovito uveljavljanje ter razdeljevanje.

4

KO avdiovizualnih avtorjev v Evropi

- ✦ branijo pravice avdiovizualnih avtorjev,
- ✦ se pogajajo z uporabniki, zbirajo in delijo honorarje avtorjem,
- ✦ v nekaterih državah celo pomagajo v pogajanjih s producenti,
- ✦ omogočajo socialno in administrativno pomoč, ponujajo izobraževanje ter podpirajo nove umetniške projekte.

»Kolektivne organizacije so mnogo več, kot zgolj 'bančno okence'. Kot imetnik pravic si želim, da bi kolektivna organizacija upravljala vse moje pravice, ki izhajajo iz naslova uporabe del. Jaz pa se bom tako laže posvetil ustvarjanju novih avdiovizualnih del.«

Matevž Luzar
režiser in scenarist

Evropa sicer na področju zbiranja nadomestil vodi, a v primerjavi z glasbeno industrijo čaka avdiovizualno še dolga pot:

94 %

vseh honorarjev za avdiovizualni repertoar v letu 2020 je bilo zbranih v Evropi*

12 %

vseh zbranih nadomestil v Evropi se nanaša na avdiovizualni repertoar, 80 % pa na glasbenega*

*CISAC Global Collection Report 2021

703.600.000 EUR

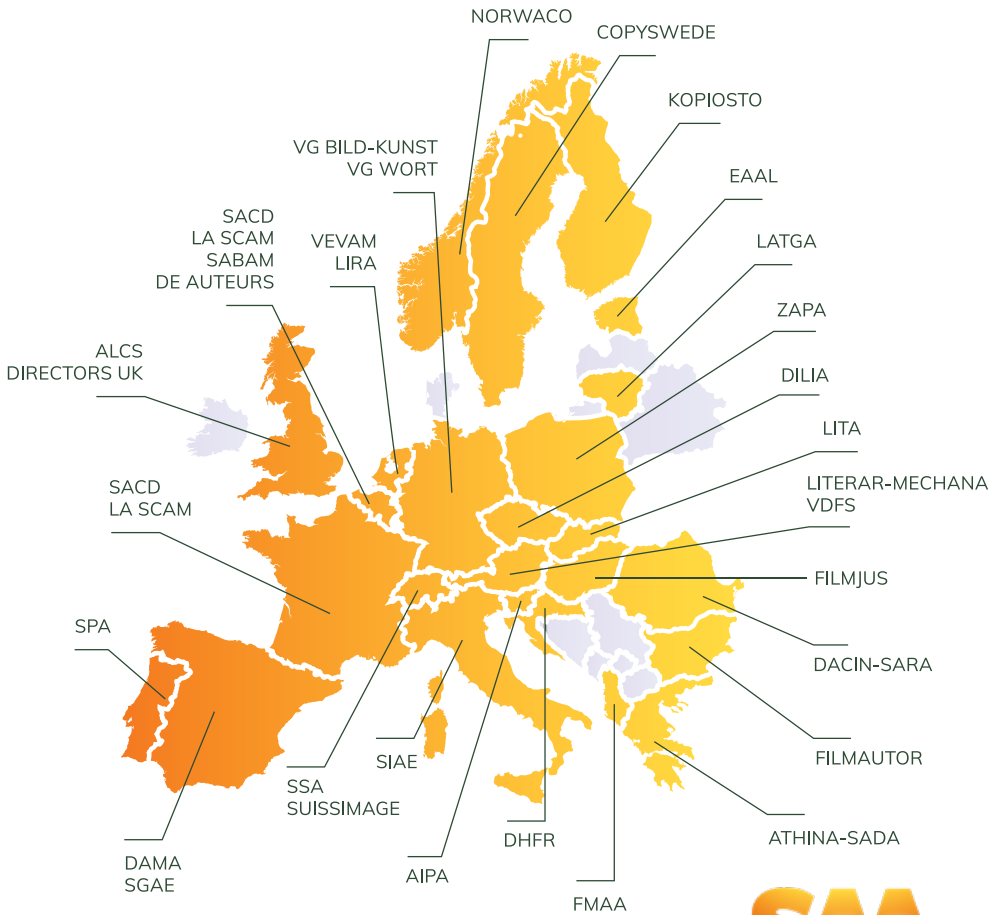
so v letu 2020 zbrale članice SAA v Evropi za avdiovizualne avtorje (brez glasbe), deleži za uporabo del pa so:

Združenje avdiovizualnih avtorjev

SAA je krovna organizacija evropskih kolektivnih organizacij, ki zastopajo avdiovizualne avtorje. Ima 33 članic v 25 državah, ki upravljajo pravice za več kot 160.000 evropskih filmskih, televizijskih in multimedijskih scenaristov ter režiserjev.

Od ustanovitve leta 2010 SAA promovira kolektivno upravljanje kot pregleden, učinkovit in stroškovno upravičen sistem zbiranja in delitve honorarjev filmskih ustvarjalcev.

Society of
Audiovisual
Authors

Society of Audiovisual Authors

Združenje avdiovizualnih avtorjev

#WeLoveAuthors

saa-authors.eu

© SAA 2022

Spremljajte naše novice

